

การพัฒนาเยาวชนโดยใช้ศิลปะการแสดง: กรณีศึกษาละครเวทีเรื่อง “กากี”
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**Youth Development Through Performing Arts: A Case Study of
the Stageplay “KAKI” of the Faculty of Liberal Arts Prince of
Songkla University**

มนตรี มีเนียม¹
Montri Meenium

Abstract

This research aimed to study the ability of the two youth groups—the production team including the performers and the audiences of the stageplay “Kaki” at Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University—in logical thinking and analyzing the main characters’ behavior which affected the story advancement. This qualitative study interviewed the two target youth groups of 10 each. The results were presented as a descriptive analysis.

The study found that the youth, both the production team including the performers and the audiences, showed the overall non-significant different ability in logically thinking and analyzing the main characters’ behavior which affected the story advancement in the stageplay “Kaki” at Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University. That was, the subjects did not accept the behavior of the female main character “Kaki” who was very sentimental and allowed herself to be infatuated by good looks. Letting lust rule her heart and as a result, did amoral deeds. However, they understood that such socially unacceptable behavior was partly caused by problems in her own mind and partly by the male characters’ behavior. They also sympathized with her yielding to the lust she possessed and appreciated her realization and admission of guilt. As for the main male characters, ThaoPhrommathat, Phraya Krut and Nat KuwenKhonThan, they admired those characters’ ability but did not accept the chauvinistic behavior, breaking the moral code of conduct through adulteration, and lied for their own sake. Nevertheless, they understood that such behavior resulted from being governed by lust and infatuation, just like the female character.

Keywords: Development, Youth, Performing Arts

¹รองศาสตราจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
Associate Professor, Department of Education of Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla
University, Hat Yai Campus

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของเยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพในการคิด วิเคราะห์ ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่องและสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องในละครเวทีเรื่องกาگی คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพ อย่างละ 10 คน รวมจำนวน 20 คน นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพได้แสดงให้เห็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่องและสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องในละครเวทีเรื่องกาگی คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ เยาวชนไม่ยอมรับพฤติกรรมของตัวละครสำคัญฝ่ายหญิง คือกาگیที่จิตใจไม่มั่นคง ยอมให้กิเลสคือความหลงรูปเข้าครอบงำเป็นผลให้ต้องประพฤติดีศีลธรรม แต่ก็เข้าใจที่มาของพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับนั้นว่า ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาในจิตของนางเองและอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำของตัวละครฝ่ายชาย ทั้งยังเห็นใจต่อความพ่ายแพ้แก่กิเลสในใจของนางและชื่นชมที่นางสำนึกและยอมรับผิด ในส่วนของตัวละครสำคัญฝ่ายชาย คือ ท้าวพรหมทัต พระยาครุฑ และนาฏกเวรคนธรรพ์ เยาวชนยอมรับในความสามารถ แต่ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่อื้อวดอำนาจ กระทำผิดศีลธรรมด้วยการมีความสัมพันธ์กับหญิงที่มีสามีอยู่แล้ว และกล่าวเท็จเพื่อประโยชน์แก่ตน ในขณะที่เดียวกันก็เข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านั้นเกิดจากถูกกิเลสคือความหลงเข้าครอบงำเช่นเดียวกับตัวละครสำคัญฝ่ายหญิง

คำสำคัญ: การพัฒนา เยาวชน ศิลปะการแสดง

บทนำ

ละครเวที เป็นศิลปะร่วมสมัยที่มีพลังในการสร้างอุดมการณ์ ความรู้ ความคิด และจินตนาการให้แก่สังคม การสร้างสรรค์ละครเวทีจะต้องบูรณาการศาสตร์และศิลปะหลายแขนงโดยมีวรรณกรรมเป็นแขนงหลักในแง่ของบทละคร และมีนาฏกรรม จิตรกรรม คีตกกรรม เป็นองค์ประกอบรวมเพื่อเสริมให้ละครมีความสมบูรณ์โดดเด่นยิ่งขึ้น สร้างสุนทรียารมณ์แก่ผู้ชม น้อมนำจิตใจให้คล้อยตามจินตนาการที่ผู้เขียนบทละครได้สร้างสรรค์ขึ้น

ในปัจจุบันได้มีผู้นำวรรณคดีไทยมาดัดแปลงเป็นบทละครเวที และจัดแสดงเพื่อสื่อสารเนื้อหาทางอารมณ์และความคิดกับผู้ชมร่วมสมัยอย่างต่อเนื่อง เช่น บุษบา-อุณการณ ที่ดัดแปลงจากวรรณคดีเรื่อง อิเหนา พิมพิลาไลย ดัดแปลงจากวรรณคดีเรื่อง ชุนช่าง-ชุนแพน และกามุปาทานกาก็ ดัดแปลงจากวรรณคดีเรื่อง กากีกลอนสุภาพ บทละครทั้ง 3 เรื่องดังกล่าว มัทนี รัตนิ น ปาวิชาติ จิงวิวัฒน์ภรณ์ และชลประคัลภ์ จันทรเรือง ได้นำวรรณคดีไทยมาดัดแปลงเป็นบทละครสมัยใหม่ในปี 2537 และ 2538 เพื่อแสดงทัศนะที่เชื่อมโยงกับยุคสมัย ในประเด็นปัญหาในจิตมนุษย์ คือ กิเลส ตัณหา และอุปาทาน ผลักดันให้มนุษย์ดำเนินพฤติกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนและบุคคลอื่น และความคิดเรื่องสตรีนิยมที่ผู้ดัดแปลงแสดงทัศนะว่าผู้หญิงไทยยังไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม (มนตรี มีเนียม, 2543, น. 307-308)

น่าสนใจว่าทั้งวรรณคดีเรื่องกากีกลอนสุภาพและบทละครเรื่องกามุปาทานกาก็ ต่างก็แสดงให้เห็นทัศนะของสังคมที่มีต่อสตรีเพศ คือ การไม่ยอมรับผู้หญิงที่ลุ่มหลงในโลกียรส และกล่าวเท็จ ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงคือกาก็ จึงมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่มองเห็นเพียงด้านเดียวเพื่อสนับสนุนทัศนะดังกล่าว ในขณะที่ตัวละครฝ่ายชายได้แก่ ท้าวพรหมทัต พระยาครุฑ และนาฏกเวรคนธรรพ์ ก็ไม่ได้มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ควรแก่การยอมรับเช่นกัน แต่ในวรรณคดีต้นเรื่องก็ไม่ได้เน้นข้อด้อยของตัวละครเหล่านั้น ในขณะที่บทละครเรื่องกามุปาทานกาก็ นอกจากจะไม่เน้นข้อด้อยของตัวละครสำคัญฝ่ายชายแล้ว ในตอนท้ายของเรื่องยังเพิ่มเติมเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่า แม้ตัวละครฝ่ายชายจะประสบกับความทุกข์อันเนื่องมาจากมาราคะในใจตน แต่ก็มีความที่จริงใจถึงปัจจัยหรือต้นเหตุแห่งทุกข์นั้นได้

ผู้วิจัยในฐานะผู้กำกับการแสดงละครเวทีประจำปีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงสนใจที่จะเขียนบทละครเวทีเรื่องกาก็ขึ้นใหม่ด้วยการดัดแปลงจากวรรณคดีไทยเรื่องกากีกลอนสุภาพ โดยเพิ่มเติมเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความซับซ้อนของตัวละคร

สำคัญฝ่ายหญิงคือการหลงรูปและเน้นให้เห็นข้อดีของตัวละครสำคัญฝ่ายชายที่ถูกกิเลสเข้าครอบงำเช่นเดียวกัน เพื่ออธิบายที่มาของพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้น โดยยังคงพฤติกรรมหลักที่สังคมไม่ยอมรับไว้ ให้นักศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการละครเวทีประจำปี คณะศิลปศาสตร์จัดแสดงในรูปแบบของละครเวทีสมัยใหม่ เพื่อศึกษาว่าเยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ดำเนินการจัดแสดงและผู้เสพคือ นักเรียนนักศึกษา ในจังหวัดสงขลาที่เป็นผู้ชม จะคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุและผลต่อการดำเนินพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องในละครเวที เรื่องกาگیและประเมินค่าตัวละครเหล่านั้นอย่างไร

การนำวรรณคดีมรดกที่สะท้อนวิถีคิดของสังคมในยุคสมัยของผู้ประพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการตีความหรือให้ความหมายต่อพฤติกรรมและผลที่ตัวละครได้รับ มาดัดแปลงเป็นบทละครเวทีให้เยาวชนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้สร้างและเสพ เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ศิลปะการแสดงโดยเฉพาะละครเวทีเป็นสื่อสมัยใหม่ที่สามารถนำมาใช้พัฒนาเยาวชนให้รู้จักขบคิด ตั้งคำถามถึงความหมายที่แสดงความจริงและประสบการณ์มนุษย์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถของเยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพ ในการคิด วิเคราะห์ ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องในละครเวทีเรื่องกาگی คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละคร

เยาวชนหมายถึง นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เป็นผู้สร้างและนักเรียนนักศึกษาในจังหวัดสงขลา ที่เป็นผู้เสพละครเวทีเรื่องกาگی คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ละครเวที หมายถึง ละครเวทีประจำปี 2555 เรื่องกาگی คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดัดแปลงวรรณคดีเรื่องกาภิกกลอนสุภาพ ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นบทละครสมัยใหม่ (modern drama) โดยผลิตซ้ำยังคงแนวคิดหลัก (theme) อันเป็นจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์วรรณคดีต้นเรื่องไว้ คือแสดงให้เห็นพฤติกรรมของหญิงที่สังคมไม่ยอมรับ แต่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อแสดงแนวคิดตรงในส่วนของบทบาทหรือพฤติกรรมของตัวละครสำคัญให้มีความซับซ้อน (round character) มากขึ้น เพื่อสื่อสารกับผู้ชมร่วมสมัยให้ตระหนักว่า บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพเป็นเช่นไร หากไม่เท่าทันกิเลสในใจตน ย่อมมีโอกาสประพฤติดีดพลาดได้เท่าเทียมกัน

ผู้วิจัยนำบทละครที่ดัดแปลงจากวรรณคดีเรื่องกาภิกไปใช้เป็นบทละคร สำหรับจัดแสดงในโครงการละครเวทีประจำปีของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยให้เยาวชนคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สมัครเข้าร่วมโครงการฝึกซ้อม และจัดแสดงให้ประชาชน นักเรียน และนักศึกษาในจังหวัดสงขลาได้ชม ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในวันที่ 8-10 กุมภาพันธ์ 2556 รวม 5 รอบการแสดง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของเยาวชนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือเยาวชนที่อยู่ร่วมในกระบวนการผลิตหรือผู้สร้างในฐานะ “คนใน” ประกอบด้วย ผู้แสดงสำคัญ ผู้แสดงประกอบ และผู้ดำเนินงานเบื้องหลัง จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 คือเยาวชนที่เป็นผู้ชมหรือผู้เสพ ในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” ประกอบด้วย นักเรียนและนักศึกษาที่สุ่มจากผู้ชม 2 คนต่อรอบการแสดง รวม 5 รอบการแสดง จำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจำแนก ติความ และวิเคราะห์ข้อมูลที่แสดงให้เห็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่อง ในละครเวทีเรื่องกาภิกจากคำให้สัมภาษณ์ของเยาวชน ทั้ง 2 กลุ่ม รายงานผลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพตามกรอบการวิจัย แสดงให้เห็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละคร ดังนี้

การวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องของเยาวชนที่เป็นผู้สร้าง

กาก็

เยาวชนไม่ยอมรับพฤติกรรมของกาก็ที่ไม่มีความหนักแน่นมั่นคง ปล่อยให้กิเลสคือ ความหลงรูปครอบงำ มีผลให้ต้องประพาศพิศตรมนอกใจสามี แต่เยาวชนผู้ให้สัมภาษณ์ ก็เข้าใจที่มาของพฤติกรรมของกาก็ที่สังคมไม่ยอมรับว่าส่วนหนึ่งเกิดจากกิเลสในใจของนางเอง อีกส่วนหนึ่งเกิดจากฝ่ายชายที่ใช้กำลังบังคับและวาทะหวานล่อม ในขณะที่เดียวกันก็เห็นใจกาก็ที่ขาดอิสรภาพ อ่อนต่อโลก และชื่นชมที่กาก็สำนึกผิด ทำผิดแล้วยอมรับความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...คิดว่ากาก็ก็ผิดเหมือนกัน เพราะว่าถือว่าหลงระเห็จในความสวย อย่งไรเค้าก็มีสามีอยู่แม้ว่าผู้ชายอีกคนจะพาไปเค้าก็ไม่มีสิทธิ์นอกใจ สามี...”

(คมสัน ชันตยานวงค์, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

“...พอมารเล่น ดูเหมือนครึ่งหนึ่งมาประสมกัน ครึ่งหนึ่งเกิดจากผู้ชาย แล้วอีกครึ่งหนึ่งมาจากผู้หญิง ถ้าหากผู้ชายไม่ไปยุ่งด้วยก่อน ที่มี คู่ครองอยู่แล้ว ความเสื่อมเสียก็จะไม่เกิด...”

(จิรกิตต์ จรุงวุฒิ, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

“...จากเดิมที่เรามองว่ากาก็เป็นผู้หญิงไม่ดี ก็กลายเป็นว่าสิ่งแวดล้อม หรือบริบทแวดล้อม ต่างหากบังคับให้เธอต้องประพาศแบบนี้...”

(ทัตดาว รักมาก, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...อย่างน้อยกาก็ ก็ยังรู้ว่าตัวเองทำอะไรผิด แล้วทำไมถึงทำผิด แต่ทำพรหมทัตยังไม่รู้ว่ามันก็แล้ว...”

(คมสัน ชันตยานวงค์, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

ท้าวพรหมทัต

เยาชนยอมรับในความสามารถเรื่องการปกครองบ้านเมือง แต่ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่ชอบโอ้อวด ทะนงตน ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่สตรีเพศ ใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องประดับบารมี และแสดงความคิดเห็นว่า พฤติกรรมดังกล่าวเกิดจากการถูกกิเลส คือ ความหลงในอำนาจครอบงำ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เก่งตรงที่ตีหัวเมืองใหญ่น้อยได้อย่างราบคาบ เก่งด้านหลักการปกครอง...”

(แววเทียน สว่างวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...หลงตัวเอง หลงว่าตัวเองยิ่งใหญ่ที่สุดในพิภพนี้ เมียมากคิดว่าผู้หญิงเป็นเครื่องประดับบารมี รวมทั้งกากี้ด้วย...”

(แววเทียน สว่างวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...มันสะท้อนให้เห็นว่า คนทุกคนบ้าอำนาจ แต่อำนาจของแต่ละคนต่างกัน เช่น กากี้ก็บ้าอำนาจของความงาม พรหมทัตบ้าอำนาจเกี่ยวกับปกครองบ้านเมือง ความยิ่งใหญ่...”

(ทัตดาว รักมาก, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

พระยาครุฑ

เยาชนยอมรับในความสามารถว่ามีเสน่ห์ที่วาจาแต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ประพฤติผิดศีลธรรมมีความสัมพันธ์กับหญิงที่มีสามีอยู่แล้ว และไม่ยอมรับว่าตนก็มีความผิด ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...มีความสามารถ คำพูด คำจา เป็นคนมีเสน่ห์...”

(แววเทียน สว่างวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ไม่ยอมรับผิด ประมาณว่าตัวเองก็ไม่ผิดเหมือนกัน ด่ากากี้ว่าไปเป็นชู้กับคนธรรมดา จริงๆ แล้วตัวเองก็เป็นชู้เหมือนกันเป็นถึงพญาปักยี แต่มาลักเมียเพื่อน...”

(สุภัควดี เดชสงค์, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

นาฏกุเวรคนธรรพ์

เขาวชนยอมรับในความสามารถเรื่องการบรรเลงดนตรี แต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ไม่มีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่งผลให้ต้องโกหกหลอกลวงผู้อื่น ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เล่นดนตรีเก่ง มีความสามารถไปหากากก็กับครุฑได้...”

(ทิฆทัศน์ จุเมฆา, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

“...โกหกปลิ้นปล้อน มาโกหกเรา เรื่องท้าวพรหมทัตไม่ได้สนใจใยดีเราเลย ถ้าอยู่กับพญาบักซึกีโดนทิ้ง ไปโกหกท้าวพรหมทัตอีกว่าเรายอมให้นาฏกุเวรมีอะไรด้วย...”

(พิชญ์สินี อาชาววงศ์, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

การวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องของเขาวชนที่เป็นผู้เสพ

กาก็

เขาวชนไม่ยอมรับพฤติกรรมของกาก็ อันเนื่องมาจากการหลงรูป คือ เจ้าชู้ มากรัก แต่ก็เข้าใจว่าเป็นเพราะเชื่อคนง่าย อ่อนต่อโลก และเห็นใจว่าพฤติกรรมที่ก่อกวนนั้นเป็นเพราะไม่เท่าทันกิเลสในใจตน ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เป็นผู้หญิงเจ้าชู้ หลายใจ มากรัก มากมากในกามารมณ์ ไม่ว่าผู้ชายจะเกี่ยวก็อินตาม ผู้ชายมาพูดหวานล้อม พูดดีก็แบบเอนไอนอ่อนตาม กาก็ต้องการคนที่ดีที่สุดในชีวิตให้ตัวเอง...”

(อรรถพล หลีนิ่ง, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ห่วงความสวยอยู่ตลอดเวลา ทั้งๆ ที่ตัวเองก็สวยอยู่แล้วกลัวความสวยเปลี่ยนแปลง...”

(ศิริพร แทนสุวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ความอ่อนต่อโลก เชื่อคนง่าย เหมือนบ้ายอ เค้ายอแล้วขึ้นพอได้รับคำชื่นชม ก็ตัวอ่อนยอมให้หมดเลย ไม่ทันเล่ห์เหลี่ยมของคน...”

(ภัทราวดี เรื่องดิก, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

ท้าวพรหมทัต

เยาวยชนยอมรับในความสามารถในการปกครองบ้านเมือง การเป็นผู้นำ แต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ถูกครอบงำด้วยกิเลส คือความหลงในอำนาจ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เค้ามีความเป็นผู้นำ...”

(จักรพงษ์ สมบัติยานุชิต, สัมภาษณ์วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2556)

“...หยิ่งทะนง เย่อหยิ่ง คิดว่ามีอำนาจ มีช้างแก้ว ม้าแก้ว นางแก้ว หลงในอำนาจให้ความรัก (กากี) แต่ไม่ให้อิสระแก่นางหึงหวงไว้กับตัว ยึดนางไว้กับตัว รักตัวเองต้องการให้ตัวเองสุขสบายที่สุด...”

(อรรถพล หลีนิ่ง, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

พระยาครุฑ

เยาวยชนยอมรับในความสามารถ แต่ไม่ยอมรับในพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ผิดลูกผิดเมียผู้อื่น เพราะลุ่มหลงในอำนาจ และไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...คือเค้ามีอำนาจ มีบารมีอยู่กับตัว...”

(สรารุช อีระธาน, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ไม่มีความยับยั้งชั่งใจ เห็นกากีก็ลุ่มหลงอยู่ในภาวะชอบผู้หญิง คนนี้ไม่ได้คิดว่า เออ คือมันเหมาะสมมั๊ย คือ กากีมีสามีอยู่แล้ว เรามาลักพากากีไปเหมือนแย่งเมียชาวบ้านดีๆ นี่เองเป็นคนลุ่มหลงในอำนาจด้วยเค้าไม่ผิด เค้าคิดว่าท้าวพรหมทัตเป็นแค่มนุษย์ เค้าอยู่สูงกว่านั้น ถ้าเค้ามาทำอะไรไม่ดีก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด...”

(หนึ่งฤทัย ทองสมพร, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

นาฏกเวรคนธรรพ์

เยาวยชนไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมของคนธรรพ์ คือ ออกตัญญต่อผู้มีพระคุณ ไม่เป็นสุภาพบุรุษ และหลอกลวงผู้อื่นเพื่อประโยชน์แก่ตน ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ออกตัณญต่อผู้มีพระคุณ หลอกลวงภรรยาผู้อื่นมาเป็นของตน...”

(ศิรประภา แก้วดี, สัมภาษณ์วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2556)

“...จากในเรื่องแก๊งค์ทำที่ว่าจะไปช่วยพานางกากก็กลับมาหาท้าวพรหมทัต แต่พอไปถึงก็ใช้คำพูดหวานล่อมให้นางกากก็ตกเป็นของเค้าไม่มีความเป็นสุภาพบุรุษ คือ ไม่ยอมรักษาคำพูดที่พูดไว้กับนางกาก...”

(ภัทราวดี เรื่องตึก, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

เห็นได้ว่าเขาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพละครเวทีเรื่องกากิ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แสดงให้เห็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุและผล ในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่อง คือ การไม่ยอมรับพฤติกรรมของกากิ ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิง สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณคดีต้นเรื่องและผู้ประพันธ์ประสงค์จะแสดงให้เห็นพฤติกรรมของหญิงที่สังคมไม่ยอมรับ เช่นเดียวกับการไม่ยอมรับพฤติกรรมของท้าวพรหมทัต พระยาครุฑ และนาฏกเวรคนธรรพ์ ตัวละครสำคัญฝ่ายชาย และเข้าใจที่มาของพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับของตัวละครสำคัญทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายว่าเกิดจากการถูกกิเลสคือความหลงเข้าครอบงำ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือแนวคิดของผู้ประพันธ์บทละครที่ประสงค์จะสื่อสารกับผู้ชมร่วมสมัยให้ตระหนักว่า บุคคลไม่ว่าจะมีเพศสภาพเป็นเช่นไร หากไม่เท่าทันกิเลสในใจตน ย่อมมีโอกาสประพฤตินิ็ดพลาดได้เท่าเทียมกัน อันเป็นแนวคิดตรง

นอกจากนี้เขาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพ ยังได้แสดงทัศนคติที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญในละครเวทีเรื่องกากิ ทั้งในระดับปัจเจกและสังคม ดังนี้

คุณค่าทางความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินค่าตัวละครสำคัญในละครเวทีเรื่องกากิของเขาวชนที่เป็นผู้สร้าง

ระดับปัจเจก

เขาวชนแสดงความคิดเห็นว่า กิเลสต้นเหตุ คือความหลงที่เข้าครอบงำจิตใจมนุษย์ ผลักดันให้แต่ละคนดำเนินพฤติกรรมเพื่อสนองกิเลสต้นเหตุนั้น ส่งผลให้เกิดความทุกข์แก่ตนและบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า มนุษย์ย่อมมีทั้งดีและชั่วปะปนกันไป ไม่มีใคร

สมบูรณ์แบบ และในการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ควรประณามหรือตัดสินผู้ใดโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เห็นกิเลสตัณหามนุษย์ มนุษย์ฝึกใฝ่ลุ่มหลงในสิ่งที่ตัวเองต้องการ โดยไม่คำนึงถึงวิธีการว่าตัวเองจะได้มาโดยวิธีใด ผิดหรือถูก เช่น ครูชกก็ไปลักพาตัวกากิ คนธรรมาก็ไปพูดจาหลอกลวงใส่ร้ายก็ผิดเหมือนกัน...”

(ทัตดาว รักมาก, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...คนเราไม่ว่าจะรวยจะจน จะมีอำนาจแค่ไหน แต่ด้วยความเป็นมนุษย์ก็ต้องมีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี...”

(ปิยะรัตน์ กำศิริพิมาน, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...คนเรามองได้หลายแบบ ต่างคนก็ต่างมองแต่ละคนละด้าน เราไม่ควรด่วนตัดสินใครโดยไม่เข้าใจ ต้องสอบถาม ต้องรู้จริงว่าคนที่เค้าทำแบบนั้นเหตุเกิดจากอะไร...”

(ทิชทัศน์ จูเมฆา, สัมภาษณ์วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2556)

ระดับสังคม

เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่า ยังไม่มีความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคมไทย หากหญิงและชายประพฤดิหรือมีพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ สังคมจะประณามเฉพาะเพศหญิง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...มันสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ชายก็ทำผิด แต่ว่ามันเหมือนกับว่าไม่เท่าเทียมกัน เพราะถ้าผู้หญิงทำผิด จะดูไม่ดีกว่าผู้ชายนาฏกุเวร ท้าวพรหมทัต ครูชกยีนด่ากากิ ทหารหรือมเหสีก็ไม่ได้รู้สึกอะไร ไม่รู้สึกว่ (ผู้ชาย) สามคนนั้นก็ผิด...”

(วรากร กล่อมเชื้อ, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

“...ผู้หญิงผิดในทุกๆ กรณีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เช่น กากิ มีผู้ชายหลายคน กลับเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี ทั้งๆ ที่มันก็เป็นสิทธิ์ของกากิ ที่ท้าวพรหมทัตก็มีเมียหลายคน ทำไม่ไม่มีใครตราหน้าว่าเป็นผู้ชายไม่ดี...”

(แววเทียน สว่างวรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2556)

คุณค่าทางความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินค่าตัวละครสำคัญในละครเวที เรื่องกาก็ของเขาวงกตที่เป็นผู้เสพ

ระดับปัจเจก

เขาวงกตแสดงความคิดเห็นว่ามนุษย์ไม่สมบูรณ์แบบมีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ด้อย และไม่ควรถัดสินบุคคลก่อนที่จะพิจารณาถึงเหตุและผลในการกระทำของบุคคลนั้น ดังตัวอย่าง คำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ทุกคนจะมีทั้งดี ทั้งไม่ดี ส่วนนี้ทำให้เห็นเด่นชัดขึ้น ก่อนดูกาก็ไม่ตืออย่างนั้นอย่างนี้พอมาดู มาเห็นกาก็เค้าสื่อออกมา กาก็ที่ไม่ดี ไม่ได้มาจากตัวมัน มันมาจากสิ่งแวดล้อมที่บังคับให้เค้าทำ...”

(สรารุช วีระธาน, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...อย่าตัดสินเค้าทันที จากการฟังจากคนอื่น เหมือนเพื่อนเราอาจมองเค้าไปแบบนั้นผิด ถ้าใครพูดว่าเค้าไม่ดี เราต้องคุยกับเค้าก่อน เพื่อให้เค้าได้บอกอธิบายตัวเองว่าเป็นแบบนี้ๆ ไม่ใช่แบบนั้น...คืออย่าฟังความข้างเดียว ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงรอบข้าง ต้องฟังความจริงจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วหาก่อน ให้เค้าอธิบายตัวเองก่อน...”

(ตรีชฎา รอดเพ็ง, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

ระดับสังคม

เขาวงกตแสดงความคิดเห็นว่า สังคมไทยในอดีตและปัจจุบันมีการเหยียดเพศ แม้ระบบการปกครองของไทยจะเป็นประชาธิปไตยที่ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน แต่ในความเป็นจริงสังคมยังไม่ให้ความเป็นธรรมแก่เพศหญิง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ทำให้ลูกคิดขึ้นมาว่า ที่เราดูในยูทูป ในวรรณคดี อาจมองว่ากาก็หลายใจผิดมากแต่กลับมาคิดอีกที จริงๆ แล้วผู้ชายก็มีความผิดเหมือนกัน แต่ในตอนนั้นเรายังไม่ได้นึกถึงว่าผู้ชายก็มีส่วนร่วมก็มาผิดเหมือนกัน พอมาดูเรื่องนี้ก็ชอบตอนจบ คือ ขยายทุกอย่างว่า ทำไมต้องโทษแต่กาก็คนเดียวท้าวพรหมทัตก็ผิด ครูทก็ผิด คนธรรพ์ก็ผิด...”

(กนกพร รัตนปราโมทย์, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

“...เราพูดได้อย่างเต็มปากว่า เราเป็นประเทศประชาธิปไตย คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย แต่เนื้อหาของสังคมจริงๆ เค้าก็ยังเทิดทูนผู้ชายและกตผู้หญิงให้ต่ำลงอยู่ดี กากิจจริงๆ ไม่ใช่เฉพาะในวรรณคดี ในสังคมปัจจุบันนี้หนักกว่ากากิจก็ปรากฏให้เห็นอยู่เยอะ...”

(หนึ่งฤทัย ทองสมพร, สัมภาษณ์วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2556)

ทัศนะของเยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ และประเมินค่าตัวละครสำคัญ ในละครเวทีเรื่องกากี ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม แสดงให้เห็นความสามารถทางมโนคติหรือความคิดรวบยอด (concept) ของเยาวชนอันเกิดจากความเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครสำคัญทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายที่มีผลต่อการดำเนินเรื่องและแนวคิดของเรื่อง และนำพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้นมาประมวลเข้าด้วยกันเป็นข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในการเข้าใจตนเองและบุคคลอื่นว่ามนุษย์มีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย เราจึงไม่ควรตัดสินหรือประณามใครโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรองและสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันยังมีอคติกับสตรีเพศ

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

เยาวชนที่เป็นผู้สร้างในฐานะ “คนใน” และเยาวชนที่เป็นผู้เสพหรือผู้ชม ซึ่งเป็น “ผู้สังเกตการณ์” ละครเวทีเรื่องกากี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แสดงให้เห็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุและผลในการประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และสอดคล้องกับแนวคิดของเรื่อง โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ เยาวชนไม่ยอมรับพฤติกรรมของตัวละครสำคัญฝ่ายหญิงคือกากีที่ปล่อยให้ความหลงรูปอันเป็นกิเลสเข้าครอบงำ มีผลให้ต้องประพฤติดีศีลธรรม นอกใจสามี แต่เยาวชนก็เข้าใจที่มาของพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับนั้นว่าส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาภายในจิตใจของนางเองและอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำของตัวละครฝ่ายชาย ในขณะเดียวกันเยาวชนก็เห็นใจกากีที่ขาดอิสระภาพ อ่อนต่อโลก พ่ายแพ้กิเลสในใจตน และชื่นชมที่นางล้าลึกผิด ทำผิดแล้วยอมรับความผิดที่ได้ก้อขึ้น

ในส่วน of ตัวละครสำคัญฝ่ายชาย คือท้าวพรหมทัต เยาวชนยอมรับในความเป็นผู้นำ และการปกครองบ้านเมือง แต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่อื้อฉาว ทะนงตนว่ามีอำนาจ ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่สตรีเพศ ใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องประดับบารมี เยาวชนยอมรับในความสามารถของ พระยาครุฑว่ามีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจ มีวาจาที่เป็นเสน่ห์ แต่ไม่ยอมรับพฤติกรรมที่ขาดการยับยั้ง ชังใจ ไปมีความสัมพันธ์กับหญิงที่มีสามีอยู่แล้ว และไม่ยอมรับว่าตนก็มีความผิด สำหรับ นาฏกุเวรคนธรรมดา เยาวชนไม่ยอมรับที่เป็นคนออกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โกหกหลอกลวงผู้อื่น และไม่เป็นสุภาพบุรุษ แม้เยาวชนจะไม่ยอมรับพฤติกรรมของตัวละครสำคัญฝ่ายชายทั้ง สามตัวดังกล่าว แต่ก็เข้าใจว่าพฤติกรรมเหล่านั้นเกิดจากถูกกิเลส คือความหลงเข้าครอบงำ เช่นเดียวกับตัวละครสำคัญฝ่ายหญิง

เห็นได้ว่า ความสามารถในการคิด วิเคราะห์และประเมินค่าพฤติกรรมของตัวละคร สำคัญทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายของเยาวชนดังกล่าว เกิดจากความเข้าใจที่มาจากตัวละคร สำคัญ ที่ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมไว้ในบทบาทของตัวละครในบทละครเพื่ออธิบายที่มาของพฤติกรรม ของตัวละครให้มองได้รอบด้านมากขึ้น แตกต่างจากรรณคดีในเรื่องที่ตัวละครมองเห็นได้ เพียงด้านเดียว การประยุกต์เนื้อหารรณคดีให้เข้ากับสังคมปัจจุบันของผู้วิจัย เป็นผลให้ เยาวชนทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพได้ใช้ความคิดของสังคมร่วมสมัยตัดสินหรือประเมินค่า พฤติกรรมของตัวละครได้อย่างเที่ยงธรรม

นอกจากนี้เยาวชนที่เป็นผู้สร้างและผู้เสวยยังได้แสดงทัศนะที่สะท้อนให้เห็นความสามารถ ในการคิดที่ได้จากการวิเคราะห์และประเมินค่าตัวละครสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และ สอดคล้องกับแนวคิดของเรื่องในละครเวทีเรื่องกาที่ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม ในระดับ ปัจเจก เยาวชนแสดงความเห็นว่า กิเลส ตัณหา ในใจมนุษย์ คือสิ่งสำคัญที่ผลักดันให้ แต่ละคนดำเนินพฤติกรรมที่สร้างทุกข์ให้แก่ตนและบุคคลอื่น ทั้งยังแสดงความคิดเห็นว่ามนุษย์ ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสติ ไม่ควรประณามหรือตัดสินผู้ใด โดยปราศจากการไตร่ตรองให้ถ่องแท้ ในระดับสังคม เยาวชนแสดงความคิดเห็นว่า ยังไม่มี ความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคมไทย หากหญิงและชายประพฤดิหรือมีพฤติกรรมที่ผิด ศีลธรรม สังคมจะประณามหญิงมากกว่าชาย

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าเยาวชนที่เป็นผู้เสวยละครเวทีเรื่องกาที่ รับสาร ซึ่งเป็นแนวคิดหลักและแนวคิดรองได้อย่างครบถ้วน เช่นเดียวกับเยาวชนที่เป็นผู้สร้าง ละครเวทีประจำปีของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงเป็นช่องทางหนึ่ง

ที่จะช่วยพัฒนาความคิดของเยาวชนที่ส่วนใหญ่ปฏิเสธรรณกรรมที่เสพด้วยการอ่าน ให้เข้าใจบุคคลอื่นและเรียนรู้ที่จะขบคิด ตั้งคำถามกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับทั้งจากสื่อบุคคลและสื่อมวลชนทุกเมื่อ เพื่อจะได้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างเท่าทัน

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษากระบวนการละครกับการพัฒนาเยาวชน ในประเด็นความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ หรือความคิดสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

มนตรี มีเนียม. (2543). รายงานการวิจัย. *วิเคราะห์บทละครสมัยใหม่ที่ดัดแปลงจากวรรณคดีไทย*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บุคลากรกรม

กนกพร รัตนปราโมทย์. (2556, 16 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

คมสัน ชันตยานวงศ์. (2556, 9 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

จักรพงษ์ สมบัติยานุจิต. (2556, 17 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

จิรกิตต์ จรุงวุฒิ. (2556, 9 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ตรีชฎา รอดเพ็ง. (2556, 16 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ทัดดาว รักมาก. (2556, 10 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ทิฆทัตน์ จูเมฆา. (2556, 9 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ปิยะรัตน์ กำศิริพิมาน. (2556, 10 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์. ที่ศูนย์ประชุมนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

- พิชณฺ์ลีณี อาชาวงค้. (2556, 9 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่ศูนฺ์ยประชุมภานาชาตึฯ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- ภัทราวดี เรืองตึก. (2556, 16 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่คณฺะศึลปศาสตร้ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- วรารกร กล่อมเชือ. (2556, 10 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่ศูนฺ์ยประชุมภานาชาตึฯ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- แหวทึยบ สว่างวรรณ. (2556, 10 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่ศูนฺ์ยประชุมภานาชาตึฯ
มหาวึทยาฬัยสงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- ศึรประภา แก้วตึ. (2556, 17 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่ร็องเรยึนหาดใหญํวึทยาฬัย อําเภอ
หาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- ศึรึพร แทนสุวรรณ. (2556, 16 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่คณฺะศึลปศาสตร้ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- สรารวุธ ชึระธาน. (2556, 16 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่คณฺะศึลปศาสตร้ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- สุภควดึ เดชสงค้. (2556, 10 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่ศูนฺ์ยประชุมภานาชาตึฯ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- หนึงฤทัย ทอสมพร. (2556, 16 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่คณฺะศึลปศาสตร้ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.
- อรรณพล หลึนึง. (2556, 16 กุมภภาพันธ์). สัมภษาณฺ์. ที่คณฺะศึลปศาสตร้ มหาวึทยาฬัย
สงขลานครินทร้ อําเภอหาดใหญํ จังหวัดสงขลา.